

FREUD, PSYKOANALYYSIN ONGELMALAPSI

Psykoanalyysista on vaikea käydä rauhallisia ja järkeviä keskusteluja. Amerikassa kaikki on suurta, niin myös riitely psykoanalyysin ympärillä: psykoanalyysi-riitojen satavuotispäivän kunniaksi Washingtoniin suunniteltiin vuodeksi 1995 näyttelyä Freudin elämäntyöstä, mutta neljäkymmenen tutkijan kirjoittaman adressin takia sitä siirrettiin. Myöhemmin ilmaantui uusi addressi (180 tutkijaa), jossa vastustettiin niin edellistä adressia kuin näyttelyn perusideaakin (ja ensimmäisen adressin tekijät kirjoittivat myöhemmin vasta-vasta-adressin...). Näyttely pidettiin lopulta toisessa paikassa kolme vuotta myöhemmin. Kuinka tällainen loputon, paikallaan pysyvä riitely on mahdollista?

Parhaiten keskustelun hedelmätömyyden turvaa rajaamalla debatin johonkin yksittäiseen kysymykseen, vaikkapa Freudin sata vuotta vanhoihin tapauskertomuksiin tai viettienenergia-postulaattiin. Harva tosisaan odottaa aivotieteilijöiden kehittävän (erehdyksessä) laitteen, joka sattuu mittaamaan nimenomaan Freudin kuvaamaa viettienenergiaa. Asiaan perehtyneen on kuitenkin vaikea pysytellä viettienenergian ääressä rauhallisena.

Kirjassaan ”Miksi psykoanalyysia yhä tarvitaan?” tunnettu ranskalainen psykoanalyysin historioitsija Elisabeth Roudinesco pyrkii suhteuttamaan psykoanalyysia sille vaihtoehtoihin toimintatapoihin. Lähestymistavan valinta on viisas: mieltä koskevassa tieteenosaamisessa ja filosofiassa sekä psyykkisten ongelmien hoidossa liikutaan yhäti niin kaltevilla pinnalla, että varsin hu-

nokin lähestymistapa voi hyvin olla se paras. Vaihtoehtoina Roudinesco näkee lääketieteen sekä erilaiset vaihtoehtolääketieteen ja pseudotieteiden suuntaukset ja päämaali on edellisessä. Psykkenaläkkeiden lisääntyvää käyttöä kritisoidessaan Roudinesco liikkuu niin retoriikan kuin argumenttienkin suhteen samassa maastossa kuin kotoiset puhakaiset, rauhalat ja siltalat. Silmiinpistävää on, ettei vaihtoehtoihin *psykoterapiamuotoihin* viitata sanallakaan. Kirjan nimen kysymykseen löytää parhaiten vastauksen Claes Anderssonin kirjoittamasta esipuheesta: ei ole järkeä tarkastella tunteita, kokemuksia sekä toisten ihmisten ja ymmärretyksi tulemisen merkitystä vain aivokemian näkökulmasta.

Historioitsija Roudinesco ei kuitenkaan vaikuta juuri oppineen sen enempää amerikkalaisten kuin maanmiestensäkään kiistoista. Hänen kirjassaan todellisuus näyttyy hieman samantapaisena kuin kylmän sodan aikaisissa James Bondeissa: hyvät ovat hyviä, pahat kunnolla pahoja ja Roudinescon liipasinsormi herkkä. Pahisten rooliin pääsevät ”tieteisuskovaiset”, ”aivokoneintoilijat”, psykiatrian tautiluokitukset sekä vanhat tutut Grünbaum ja Masson. Näiden yhteydessä hän puhuu pyöveleistä, kiihkoilijoista ja Freudin vastaisuuteen erikoistumisesta. Hän myös sijoittaa yhteiskunnan rakenteisiin katalia pyrkimyksiä kuin ihmisiin konsanaan.

Roudinesco perustelee ja ”osoittaa” erilaisia asioita lähes yksinomaan erilaisten tapausesimerkkien kautta. Ei tarvitse olla erityisen tie-

deuskovainen, jos hänen perustelunsa eivät vakuuta. Hänen kirjoittamistapaansa voisi kuvata ”freudosentriseksi”: muiden tutkimussuuntausten merkitys, tavoitteet ja mielenkiinto määräytyvät psykoanalyysin kautta. Niinpä hänelle kognitiivisen psykologiankin ”peruspyrkimys” on hyökätä psykoanalyysia vastaan. Roudinescon tapa esittää Freud-kiista herättää hämmästyksiä: sellaiset käsitteet kuin ”projektiio” sekä hyvän ja pahan ”splittaaminen” eivät voine olla Roudinescolle kovin vieraita. Vai onko Skandinaviasta käsin vain vaikea suhtautua vakavasti ranskalaiseen tapaan esittää asioita?

Petri Merosen omakustanne ”Kuullessaan sanan psykoanalyysi” koostuu kuuden eri näkökulmasta psykoanalyysiin perehtyneen tutkijan haastatteluista. Kukaan haastatteluista ei ole psykoanalyytikko, eikä kukaan edes mainitse olleensa itse psykoanalyysissa. Haastattelukokoelmasta puuttuu kokonaan Roudinescon kirjan militantti pohjavire (esipuheessa Meronen kehottaa lukijoita olemaan poistamatta varmistinta kuullessaan sanan psykoanalyysi). Sen sijaan haastatellut kertovat, millä tavalla tai mistä näkökulmasta käsin he ovat olleet kiinnostuneita psykoanalyysista. Niinpä voimme lukea, kuinka psykoanalyysi voi kytkeytyä mm. Suomen kulttuurielämään (Juhani Ihanus), valokuvaukseen (Pia Sivenius), kognitiivis-analyttiseen terapiaan, Mihail Bahtiniin ja ortodoksisuuteen (Mikael Leiman), kriittiseen ajatteluun (Ari Ollinheimo), kolumnistin työhön (Tuomas Nevan-

linna) ja ”kummalliseen” ranskalaiseen nykyfilosofiaan (Merja Hintsa).

Roudinescon kirjan keskeinen teema on se, että psykoanalyysi antaa äänen yksilöllisyydelle ja subjektiivudelle. Kirjansa lukija-subjektin vapautta hän ei kuitenkaan juuri vaali: suhde psykoanalyysiin näyttää mustavalkoisena joko tai -kysymyksenä. Haastattelukirja on luonnollisesti lähtökohtaisesti moniarvoisempi, ja psykoanalyttisten tarkastelutapojen viehäytys välittyi Merosen tekemien haastattelujen kautta paljon paremmin.

Merosen haastattelukirjaa lukiesi alkaa pohtia myös kirjan julkaisukanavan merkitystä. Kustantamoksen kanssa puuhaillut tietää, että niiden kautta toimiessa ei välttämättä välty muulta kuin kirjojen kantamiselta kirjakauppaan. Jos oma teos ei satu saamaan kurssikirjan statusta, on turha odotella taloudellista hyötyä, oli sitten kyseessä omakustanne tai ei. Tutkijan kuukausipalkalla saa useamman sata kappaletta omakustanteista teosta, joten riskikään ei ole suuri. Onko ”virallinen” kustannustoiminta tässä tapauksessa muuta kuin tarpeeton rajoitin mielenkiintoisten kirjojen esillepääsystä?

Merosen ja Roudinescon kirjoja lukiessa herää ajatus, että Freud oli-

si ehkä tehnyt palveluksen omien ajatustensa leviämiseksi, jos hän olisi tyytynyt kirjoittamaan vain kokiinista ja ameeboista. Evoluutioteoria tulee nykyään hyvin toimeen ilman Darwinia, mutta keskustelu psykoanalyysista kulkee lähes väistämättä Freudin henkilön kautta. Uutta psykoanalyysikirjallisuutta peilataan Freudin tuotantoon, ja Freud keksi – kuten tunnetuiksi tulleilla tutkijoilla on ollut tapana – omia suggestiivisia termejä, joihin psykoanalyttinen ajattelu on kohtuuttomasti kiinnittynyt. Freudkiistojen pohjalla on usein se, että Freudin ajatusten paikkansapitävyys ohittaa kiinnostavuudessa varsinaiset psyykkiset ilmiöt. Onko kristinuskokin loppujen lopuksi vähemmän riippuvainen Jeesuksesta kuin psykoanalyysi Freudista?

Mitä olisi tapahtunut, jos Freud olisi pitänyt psykoanalyysia koskevat ajatukset omana tietonaan? Sikäli kuin hänen havaintonsa ovat totta ja ajatuksensa järkeviä, psykoanalyysin perusideat lienevät tulleet hieman toisessa muodossa esiin muiden esittäminä. Ei kai evoluutioteoriakaan olisi jäänyt keksimättä ilman Darwinia? Jos psykoanalyttiset ideat olisivat hajautuneet useamman henkilön ja koulukunnan nimiin, niitä ei olisi mahdollis-

ta käsitellä Roudinescon tapaan westernin tyyliä. Tällaisessa tilanteessa ei olisi ”psykoanalyttisia” ja ”psykoanalyysinvastaisia” ajatuksia, vaan vain hyviä ja huonoja ajatuksia. Ja psykoanalyttisiksi mieltämämme tarkastelutavat olisivat sulautuneet ilman nykyisenlaista dramatiikkaa osaksi muita tarkastelutapoja. Tällaisessa tilanteessa niillä voisi olla nykyistä suurempi sija tieteessä.

Toisaalta kuvittelemassani maailmassa olisi myös vähemmän kannatettavaa ja vastustettavaa, mielesämme olisi vain tyhjä aukko rakkaan isän/vihollisen kohdalla.

VESA TALVITIE

ELISABETH ROUDINESCO
MIKSI PSYKOANALYYSIA
YHÄ TARVITAAN?
SUOM. KAISA SIVENIUS
GAUDEAMUS 2000

PETRI MERONEN
KUULLESSAAN SANAN
PSYKOANALYYSI
HAASTATTELUJA
OMAKUSTANNE 2000
(Akateeminen kirjakauppa/Kirjavalitus)
(petri.meronen@helsinki.fi)